

Concilium posse voluntatem dissentire, si velit, eamdem potestatem tribuit voluntati respectu utriusque auxilii, ut præveniens est, etiamsi non semper æqualem effectum habeat; ergo sic illa potestas est in sensu composito respectu auxilii efficacis. Quæ ratio in dicendis infra in quæstione de operantibus inæqualiter, cum aliquali auxilio præveniente, evidenter fiet.

16. *Argumentum ultimum. — Confirmatur.* — Octavo, ita ex dictis argumentor, quia dicere, posse dissentire vocationi, et addere, in sensu diviso, involvit repugnantiam, nam per hoc secundum destruitur primum. Patet, quia eo ipso quod sensus divisus postulatur, requiritur ut tollatur motio, ut potestas dissentendi in actum reduci valeat; at tunc illa cessatio vel opposita voluntas, non est dissensus, ut probavi; ergo potestas illo modo, in sensu diviso, non est ad dissentendum, sed ad non volendum, ad aliud volendum absque dissensu ad gratiam, quæ jam non movet. Unde confirmatur, nam actu dissentire gratiæ vocanti, est cum illa actu instigante componere dissensum; ergo posse dissentire eidem gratiæ, est posse cum illa componere dissensum. Nec per hoc fit transitus a sensu diviso ad compositum, ut Alvarez dicit et non probat, sed explicatur objectum, et actus illius potentiae, qui cum in se, et ex propriis rationibus, extremorum compositionem involvat, non potest attribui alicui facultati ob potestatem in sensu diviso, sed in composito, alias non erit potentia ad talem actum.

17. *Confirmatur ac declaratur.* — Et confirmatur ac declaratur, nam dissensus de quo loquitur Concilium, debet esse contrarius consensui, de quo idem Concilium loquitur; sed consensus non est possibilis nisi componendo actum consentiendi cum motione gratiæ; quia cum sit consensus supernaturalis, non potest esse nisi cum motione gratiæ; ergo etiam dissensus includit compositionem cum eadem motione gratiæ. Patet consequentia, quia contraria, quatenus opposita sunt, debent versari circa idem simile et dissimile, nam respectu diversorum non erunt opposita, et ita est in proposito, nam dissensus et consensus dicuntur quasi relative ad gratiæ sensum, ut supra dicebam; non sumerentur autem respectu ejusdem, nisi eamdem motionem supponerent in voluntate, et cum illa uterque componeretur. Unde si quis petenti nunc velit dare, dicitur consentire petitioni, et si, stante eadem petitione, nolit, dicitur dissentire. Si autem

postea eidem non petenti nolit dare, erit simplex nolitio, non tamen erit dissensus, quia non dicitur habitudinem oppositam eidem termino; ergo si detur motio gratiæ, cum qua conjungi non possit carentia actus ad quem movet, neque volitio illi opposita, respectu talis motionis impossibilis est dissensus. Ergo in nullo sensu verum esse potest quod homo possit illi motioni dissentire, si velit, quia ad impossibile nulla est potentia.

CAPUT XXXV.

AD FUNDAMENTA CONTRARIÆ INTERPRETATIONIS RESPONDETUR.

1. *Refutatur dicta evasio, et interpretatio de sensu diviso.* — Tandem refutamus dictam evasionem et interpretationem de sensu diviso, expendendo fundamenta in quibus nititur, simulque ostendendo quam sit ille sensus alienus a communi more loquendi, non tantum in vulgari usu hominum, sed etiam in Scriptura et in ipso Concilio. Et quidem primum fundamentum dialecticum dignum profecto non erat ut in tam gravi puncto et materia adduceretur, ut, quia verbum *potest* inter extrema propositionis positum est, sensus sit divisus, et non compositus. Igitur quia Paulus dixit: *Sine fide impossibile est placere Deo*, non erit id verum in sensu composito, sed in diviso, quod aperte falsum est, nam illa duo componere, carere fide, et placere Deo, impossibile est: in sensu autem diviso, homo carens fide potest placere Deo. Item Esther 13: *Non est qui possit resistere voluntati tuæ*, quod est verum in sensu composito, non in diviso. Similia habentur Job. 9 et 41, et semper fere verbum *potest* interponitur, quia hic est communior modus enuntiandi. Et idem Concilium Tridentinum, in simili forma loquendi, sæpe utitur verbo *posse* in sensu composito, ut in cap. 14 et 15, can. 2 et 3, diligenter observat Diotalev., cap. 6. Ubi etiam recte notat, in communi sermone cum dicimus feminam quantumvis rogatam posse non consentire, et hominem acriter tentatum posse resistere, intelligimus hæc dici in sensu composito, quoniam alias ridiculæ essent similes asseverationes. Sicut etiam quod Christus Dominus dixit, Luc. 10: *Quis rex iturus committere bellum adversus aliam regem, non sedens prius cogitat, si possit occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se?* certe in sensu composito intelligendum est. Nam potestas in

sensu diviso, id est, ad occurrendum alteri, si desistat venire cum viginti millibus, et cum paucioribus veniat, inutilis esset et impertinens ad deliberandum de bello committendo. Et confirmatur, nam si regula illa dialectica firma est, erit vera hæc propositio simpliciter prolata: *Voluntas Christi unita Verbo potuit peccare*, quia faciet sensum divisum, nimirum si dimittatur a Verbo, quæ tamen in communi sensu omnino falsa judicatur. Ergo hujusmodi propositiones, simpliciter et sine alia declaratione prolatae, communiter faciunt sensum compositum, quando in similibus materiis proferuntur; ergo incredibile est Concilium in alio sensu fuisse locutum.

2. *Negatur sensum divisum sufficere ad intentionem Concilii.* — Ad secundum, negamus sensum divisum sufficere ad intentionem Concilii, satis enim a nobis ostensum est potestatem ad carentiam actus, vel ad actum oppositum in sensu tantum diviso, non sufficere ad libertatem, nam talis potestas inveniri potest etiam in potentiis naturaliter agentibus, et in ipsa voluntate, respectu illorum actuum quos interdum necessario et non libere producit, ut de amore beatifico diximus, et de actibus indeliberatis, qui motus primo primi dicuntur, est evidens. Nam illos facit voluntas ex quadam necessitate contraria libertati, et nihilominus potest voluntas in sensu diviso suspendere talem actum et ab illo dissentire; nam licet in sensu composito, stante illa indeliberatione ex parte intellectus, non possit cum illa conjungere suspensionem illius actus, vel habere dissensum illi contrarium, nihilominus cum illa indeliberatione seu inadvertentia ex parte intellectus retinet voluntas intrinsecam potestatem, ut possit suspendere et tollere a se illum actum, si ex parte intellectus consideratio antecedit, atque adeo in sensu diviso. Simile est de illo qui aliquid operatur ex ignorantia invincibili antecedente, nam in eo non libere, sed necessario operatur, et ideo in eodem non peccat. Et nihilominus retinet potentiam in sensu diviso ad cavendum tale opus, quia ignorantia illa non abstulit nec diminuit voluntatis potestatem in actu primo, ratione cuius potest illud opus vitare, si ex parte intellectus ignorantia tollatur, et consideratio accedat, ac subinde in sensu diviso. Hoc ergo argumentum ad hominem retorquetur, supposito illo principio quod in eo supponitur, nimirum Concilium loqui de illa potestate, quæ in voluntate sufficit, et necessaria est ad usum liberum; sed

potestas in sensu diviso ad hoc non sufficit, ut satis superque ostensum est; ergo loquitur in sensu composito.

3. *Ad tertium respondetur circa verba dissentendi ac resistendi.* — Ad tertium, respondeo verba *dissentendi* et *resistendi* in præsentia materia æquipollentia esse, quia nihil aliud est resistere vocationi divinæ, nisi illi non consentire, vel dissentire; sicut non est aliud resistere tentationi, quam non consentire, vel dissentire illi; nec aliter consulimus alicui ut resistat, nisi dissensum consulendo. Idem ergo est de resistentia vocationi Dei. Unde quod Christus ad Jerusalem dixit, Matth. 23: *Quoties volui congregare filios tuos, et non voluisti*. Stephanus dixit, Act. 7: *Vos semper Spiritui Sancto resistitis; sicut patres vestri, ita et vos*. Et in eodem capite, prius de Moyse loquens, subdit: *Cui noluerunt obedire Patres vestri, sed repulerunt, et aversi sunt cordibus suis*, in quibus verbis nolle obedire est dissentire, repellere autem est resistere, et unum per aliud explicatur. Denique satis a nobis declaratum est quomodo in ipso verbo dissentendi includatur renitentia quædam, ac subinde resistentia, quia dissensus dicitur habitudinem contrariam cui dissentitur, eundemque sensum compositum involvit.

4. *Mens Concilii pluribus argumentis comprobatur.* — Et præterea ex eodem Concilio potest multis argumentis ostendi hanc fuisse illius mentem. Primo, quia non est verisimile ex industria vitasse verbum *resistendi*, sed potius voluisse non solum in actu signato et confuso, sed etiam in actu exercito et specifico explicare modum resistendi, qui est per dissensum. Secundo, quia verbum *alijcere* satis aperte involvit resistentiam, sicut verbum *renuendi*, quod habetur Proverb. 21: *Vocari, et renuistis*, et facile possunt inveniri similia æquivalentia. Tertio, Concilium, ut diximus, generatim loquitur de vocatione, tam sufficienti, quam efficaci; sed dissentire vocationi sufficienti est illi resistere; ergo posse dissentire efficaci est posse illi resistere. Quarto, Calvinus ipse confessus est, multis sæculis traditum esse in Ecclesia, et creditum: *Gratiam ita movere voluntatem, ut nostræ postea sit electionis motioni aut obtemperare, aut refragari*; et in eo hæreticus fuit, quod quam agnovit esse antiquam Ecclesiæ fidem, ausus est negare. At Concilium voluit antiquam fidem retinere ac definire et Calvino resistere; ergo voluit docere posse voluntatem refragari motioni gratiæ; at *refragari* idem est quod *resis-*

tere. Addo ultimo Patres Concilii Senonensis, cujus doctrinam tacite approbavit Concilium Tridentinum, expresse usos esse verbo *resistendi*, ut infra videbimus, ubi doctrinam hic datam amplius confirmabimus.

5. *Notatur contradictio Alvarez.* — Solum hic adnotabo contradictionem quam in sententia illius auctoris invenio; sentit enim hanc propositionem: *Liberum arbitrium a Deo motum, et excitatum, potest resistere, si velit*, in omni sensu falsam esse, juxta suam sententiam, quia non potest facere sensum divisum, quia verbum *resistendi* compositionem involvit. Quod non aliunde colligi potest, nisi quia resistentia in re et actu non fit nisi facta compositione cum motione gratiæ, quia, non existente contrario, vel adversario, non est resistentia. Igitur quia resistentia actualis respectu motionis prædeterminantis est impossibilis, infert potestatem ad resistendum esse impossibilem, et consequenter illam propositionem: *Homo potest resistere efficaci motioni*, in omni sensu esse falsam, imo non esse capacem sensus divisi, et ideo falsam esse. Deinde etiam fatetur, actualiter dissentire motioni efficaci esse impossibile, quia idem est quod actualiter componere cum illa actum dissentendi. Et nihilominus contendit propositionem illam: *Liberum arbitrium a gratia motum potest illi dissentire*, admittere posse sensum divisum, et in eo esse veram. Quod quidem solum dixit, quia non potuit repugnare Concilio Tridentino; non est tamen consequenter locutus, quia non est minus de re impossibili potestas dissentendi motioni; quam potestas resistendi, nec *dissentendi* verbum minus involvit illam compositionem, quam verbum *resistendi*, ut ostensum est. Imo ipse fatetur æque falsas esse has duas propositiones de inesse: *Homo resistit motioni efficaci*, et: *Dissentit eidem motioni*, vel: *Homo abjicit illam*; ergo etiam hæ propositiones de possibili: *Homo potest resistere motioni, potest illi dissentire, potest illam abjicere*, sunt æque falsæ, et in omni sensu quem possunt admittere; vel si duæ posteriores sunt veræ, ut revera sunt, ex doctrina Concilii, etiam prima est vera, et propositiones de inesse non sunt impossibiles.

6. *Ultimi argumenti adversariorum pars prima, de concursu simultaneo.* — Ultimum argumentum, quo nos redarguunt, quia eadem difficultas habet locum in nostra sententia, quam nos per sensum compositum et divisum dissolvimus, tres habet partes, quibus sigillatim respondendum est. Prima est de concursu

simultaneo, quæ non est ad rem; tum quia Concilium expresse loquitur de motione prævia, quæ tempore vel natura antecedit liberam determinationem voluntatis; tum etiam quia est longe diversa ratio, nam auxilium simultaneum involvit liberum influxum voluntatis, sunt enim simul natura, imo et indivisibiliter eadem actio, et ideo nihil mirum est quod, illo posito, voluntas, et libere operetur simpliciter, et necessario ex suppositione, quia positio illius involvit liberum usum, et ita suppositio illa non est antecedens, sed comitans. Et consequenter necessitas non est absoluta, nec repugnans libertati, quia est consequens ad usum ejus.

7. *Declaratur differentia inter concursum simultaneum et motionem præviam.* — In quo est evidens differentia inter concursum simultaneum et motionem præviam, quæ ita breviter potest declarari, quia sensus compositus inter simultaneum concursum ad consensum, cum dissensu, includit formalem compositionem inter consensum et dissensum, et ideo qui dixerit: *Consentiens potest dissentire*, statim intelligetur in sensu diviso, quia alias diceret impossibilia, et quia nec consensus dicit habitudinem conjunctionis cum dissensu, nec e contrario, sed potius dicunt habitudinem repugnantiam inter se, et uterque dicit habitudinem conjunctionis cum eadem gratia, vel tentatione. At vero sensus compositus inter vocationem vel motionem præviam et dissensum, non dicit compositionem inter consensum et dissensum, sed inter principium consensus et dissensum, ad quod principium, tam consensus quam dissensus dicunt habitudinem conjunctionis, et ideo ille sensus compositus non solum non includit formalem repugnantiam, sed potius est necessarius ad veritatem propositionis, in qua simpliciter dicitur arbitrium vocationi, inspirationi, consilio, petitioni, vel motioni simplici posse consentire, vel dissentire, si velit. Immerito ergo nos arguunt, quod eadem distinctione sensu compositi et divisi, quam in illis impugnamus, ad nostram defensionem utamur. Respondemus enim esse eandem verbis, non sensu, vel, quod perinde est, nos non impugnare distinctionem secundum se, et absolute spectatam, sed abusum, vel malam applicationem ejus sine ullo delectu. Nam ad motionem præviam, ex qua sequitur necessitas antecedens, male applicatur; ad motionem autem concomitantem, ex qua solum sequitur necessitas consequens, optime accomodatur. In præsentem autem puncto, maxime

reprobamus usum illius distinctionis ad explanationem Concilii, cujus doctrina per malam applicationem illius distinctionis plane evertitur, cum Concilium aperte in sensu composito loquatur; quod nobis non obstat, quia, ut dixi, quando dicit: *Potest illi dissentire, vel abjicere illam*, non refert auxilium simultaneum, sed præviam motionem, ut in littera manifestum est.

8. *Pars secunda, de prædeterminatione morali.* — Secunda pars erat de prædeterminatione morali, de qua possumus imprimis respondere, illam objectionem nihil referre ad explanationem Concilii, quia illud non loquitur de motione prædeterminante, sive physice, sive moraliter, sed simpliciter de vocatione, qua homo converti potest, et ei resistere. Quia vero doctrina Concilii habere potest locum, etiam in vocatione moraliter prædeterminante, et ut res ipsa explicetur, dicimus ulterius prædeterminationem moralem, prout in superioribus, et lib. 3 de Auxiliis, declarata est, non esse prædeterminationem simpliciter, ideoque absolute non repugnare cum illa conjungi dissensum, ac proinde etiam in sensu composito verum esse, posse hominem illam abjicere, et illi dissentire, si velit. Satis enim efficax ad prædeterminandum moraliter fuit vocatio Pauli, et tamen Anselmus, exponens verba Orationis Dominicæ: *Fiat voluntas tua, de illa sic ait: In Paulo videtur cogens voluntas Dei, sed non est, quia licet sit prævisus, tamen voluntas erat libera, et ei resisteret, si vellet*, quia illa vocatio, secundum se et absolute spectata, non inferebat necessitatem etiam in sensu composito, ad quod fatendum, etiam Concilium Tridentinum cogit, quia indifferenter et universaliter de vocatione divina loquitur. Unde fit ex tali auxilio moraliter tantum prædeterminante non sequi infallibiliter consensum, utique per se et simpliciter, sed tantum secundum quid, id est, moraliter. Eo tamen modo quo illa prædeterminatio est antecedenter moraliter efficax, minuit profecto libertatem, sicut concupiscentia antecedens minuit illam, et ideo licet sic vocatus possit simpliciter dissentire, moraliter autem non potest. Et ita nulla est repugnantia in doctrina, sed magna consecutio, et tota doctrina Concilii est consentanea.

9. *Pars tertia, de vocatione congrua.* — Tertia pars erat de vocatione congrua, quæ ex dictis in superioribus expedita est. Distinguenda enim vocatio illa vel per se et secundum entitatem absolutam, vel prout involvit habitu-

dinem congruitatis. Priori modo spectata, non habet per se ac necessario quod sit efficax. Unde illi homo potest resistere et dissentire, si velit, idque velle potest, simpliciter loquendo, etiam in sensu composito, quia absolute non repugnat dissensum conjungi actu cum tota illa vocatione, totaque ejus entitate et virtute secundum se spectata, nec ex vi illius est infallibile quod sequatur consensus. Et ita omnia, quæ docet Concilium, in illa locum habent, in eodem sensu composito quem tradidimus, neque propter vocationem congruam, seu efficacem, nos explicamus Concilium in sensu diviso, etiam respectu illius, neque ad hoc utimur illo modo illa distinctione sensus compositi et divisi, at vero considerando vocationem congruam, ut congruam, et sub habitudine quam sub ea ratione involvit; et sub hac formalitate talis vocatio est gratia efficax, et illi resisti non potest, et simpliciter homo non potest illi dissentire, quia jam involvit sensum compositum. In quo sensu etiam est impossibile, hominem cum illa vocatione non consentire; sine præjudicio tamen libertatis, quia illa suppositio sub illa formalitate non est suppositio antecedens simpliciter, sed consequens, quia supponit usum libertatis futurum cum auxilio simultaneo. Et licet vocatio congrua, etiam ut congrua, præcedat influxum liberi arbitrii, ut in re ipsa datur, non tamen præcedit illum ut futurum, imo supponit illum in præscientia præsentem, et ex hac parte est suppositio concomitans, ex qua solum sequitur necessitas consequens, quæ libertatem quam supponit non aufert. Concilium autem Tridentinum non est locutum de vocatione hac sub illa formalitate congruitatis, sed simpliciter de vocatione, et inspiratione quam homo libere recipit, et ideo de illa, et de omni vocatione verum est, in sensu composito, posse hominem illi dissentire, si velit.

CAPUT XXXVI.

EX ALIIS LOCIS EJUSDEM CONCILII TRIDENTINI EADEM VERITAS CONFIRMATUR, ET ALIIS OBJECTIONIBUS OCCURRITUR.

1. Quod hæcenus tractavimus est præcipuum testimonium quo ad confutandam physicam prædeterminationem, et consequenter nostram sententiam fundandam, uti solemus. Nec eorum reprehensionem veremur, qui mirantur adeo nos hoc testimonio permoveri, *cum res (ut aiunt) sit clarissima, et facillima*